

KOESTEREN VAN DE EIGEN WAARHEID.

Door Victor A.C. Remouchamps. Luitenant-kolonel der Artillerie (b.d.)

Militair en politiek analist

Inleiding

De maakbare realiteit. Het is de afgelopen maanden een paar keer aan de orde geweest. Hoewel het in elkaar knutselen van de eigen waarheid vooral een hobby van autocraten en verlichte despoten is, kan en mag de rijke fantasie van westerse politici niet worden genegeerd. Het laatste 'bewijs' van een maakbare realiteit is de verhitte discussie over expansioneel gedrag tussen west en oost. Rusland verwijt het Westen de fysieke grenzen van diens invloedssfeer op een slinkse manier naar het oosten te verschuiven. Rusland wijst op het gegeven dat de huidige begrenzingslijnen op historisch onjuiste gronden in de post Koude Oorlog periode zijn getrokken. Het Westen verwijt Rusland dat die de begrenzingslijnen op een gewelddadige manier corrigeert. Zoals zo vaak ligt de waarheid in het midden, maar dat schijnt de betrokken politici niet te interesseren. Die discussie over wel of niet expanderen in oostelijke of westelijke richting blijkt helaas geen uitzondering te zijn geweest.

Over en weer vliegen verwijten van schendingen van verdragen en afspraken over de tafel

Verschuiving van invloedssferen

In juni verhief de Russische minister van Buitenlandse Zaken Lavrov zijn stem en klaagde bij zijn Finse collega, Timo Soini, over de militaire ontwikkelingen aan de Russische grenzen.

Belerend sprak hij de Finse collega toe en onderstreepte dat Rusland wel maatregelen moest nemen om die ongewenste situatie¹ in te dammen. Het draaide bij de woorden van Lavrov niet om de westerse "troepenaanvoer" naar de Baltische Staten, Polen en Slowakije, maar om het opvoeren van de druk op Zweden en Finland, zich niet aan te sluiten bij het NAVO-bondgenootschap.² Of het Lavrov wel of niet duidelijk was dat het recente dichter tegen de NAVO

aanschurken door beide landen het gevolg was van het wel heel assertieve gedrag van

¹ Met de "militaire maatregelen die de NAVO zich permitteerde" wordt de jaarlijkse oefening BALTOPS 16 bedoeld, die voor de eerste keer in de geschiedenis op Fins grondgebied werd gehouden.

² Lavrov zei: "Here we will invoke Russia's sovereign right to ensure its security with measures adequate to the current risks. I am confident that our Finnish friends and neighbors also understand this".

Rusland in zuidelijke (Georgië 2008) en westelijke (Oekraïne 2014) richting, is binnen dat raamwerk oninteressant.

Na afloop van de ontmoeting benadrukte de kleine Tsaar vanuit het Kremlin, dat Finland zich geen zorgen hoefde te maken over de veiligheid van land en samenleving. Binnen een afstand van 1500 kilometer vanaf het Fins-Russische grensgebied was volgens hem geen Russische gevechtskracht ontplooid en in staat van gereedheid gebracht. Het Finse antwoord in de vorm van kaart en tekst waarop namen en locaties van eenheden en hun commandanten waren vermeld, viel per kerende post op de deurmat van Putin. Die informatie werd ook naar de media doorgespeeld.

De reactie was voorspelbaar. Zoals de laatste jaren gebruikelijk is geworden, beschuldigde Rusland het Westen van schending van bestaande verdragen. Een van die schendingen betreft de "afpraak" dat de NAVO niet verder naar het Oosten zou expanderen. In hoeverre er inderdaad een dergelijke afspraak in de post-Koude Oorlog periode is gemaakt en nog van kracht zou zijn, is afhankelijk van de achterliggende belangen en de manier waarop naar een dergelijke afspraak wordt gekeken.

Zoals gebruikelijk onder politici, verschilt - als de belangen in het gedrang komen - de interpretatie van een voorliggende tekst behoorlijk. Gorbatschow stelde het aanvankelijk als volgt: *"Of course there was a promise not to expand NATO as much as a thumb's width further to the East"*.

Eduard Shevardnadze, toentertijd minister van Buitenlandse Zaken van de Sovjet Unie, spreekt echter tegen dat een dergelijke verzekering voorlag.

James Baker, de toenmalige Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, en zijn Duitse collega Hans-Dietrich Genscher beamen dit. Uit de onderstaande tekst zal blijken dat Genscher in die periode nogal lenig omging met teksten en uitspraken.

Die drie worden weer tegengesproken door de Amerikaanse ambassadeur in Moskou, Jack Matlock die beweert dat er een *"clear commitment"* op tafel lag. *Der Spiegel* wijdde in 2009 een uitgebreid artikel aan deze kwestie en concludeerde na uitbundige studie van Britse en Duitse officiële documenten dat *"there was no doubt that the West did everything it could to give the Soviets the impression that NATO membership was out of the question for countries like Poland, Hungary or Czechoslovakia."*

In een Duits verslag van een gesprek op 10 november 1990 tussen Genscher en Shevardnadze, stelde Genscher dat *"We are aware that NATO membership for a unified Germany raises complicated questions. For us, however, one thing is certain: NATO will not expand to the east."*

Omdat de discussie hoofdzakelijk over de toekomst van Oost Duitsland ging en een NAVO-lidmaatschap van een verenigd Duitsland, voegde hij toe *"As far as the non-expansion of NATO is concerned, this also applies in general.."*

In alle documenten waarin diverse zaken besproken en overeenkomsten gesloten werden, is geen woord te lezen over een NAVO-uitbreiding naar het oosten en dus stellen NAVO en EU dat een uitbreiding naar het oosten niet van tafel was.

In een toespraak op 31 januari 1990 in Tutzing bevestigde Genscher echter dat *"there would not be an expansion of NATO territory to the east, in other words, closer to the borders of the Soviet Union. East Germany was not to be brought into the military structures of NATO,*

and the door into the alliance was to remain closed to the countries of Eastern Europe..” Genscher wilde daarmee blijkbaar een signaal aan Gorbatschow geven om een herhaling van een inval in Hongarije of Tsjecho-Slowakije te voorkomen, en dat signaal luidde *“The West intended to cooperate with the Soviet Union in bringing about change, not act as its adversary.”* Elbe, de toenmalige Chef Staf van Genscher, schreef in zijn memoires over de ontmoeting van Baker en Genscher op 2 februari 1990 in Washington: *“(Baker) warmed to the proposal immediately...they quickly agreed that there was to be no NATO expansion to the East. It was completely clear”.*

Die uitleg wordt bestreden door Robert Zoellick, destijds als ambtenaar van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken betrokken bij de onderhandelingen waar een dergelijke afspraak gemaakt zou zijn. In een essay³ schrijft hij *"In recent years, some have argued that U.S. commitments to the Soviets included a promise not to enlarge NATO. I adamantly disagree, in part because I recall anticipating the possibility of Poland and others joining NATO and so I wanted to avoid taking any action that would preclude that option. Shevardnadze has stated that the United States did not rule out NATO's enlargement."*

Wie het bij het rechte einde heeft is afhankelijk van politieke kleur en geografische locatie.

CFE Verdrag

Een tweede verwijt strekt zich uit over afspraken die in 1990 tijdens onderhandelingen over het Verdrag ter Beperking van de Conventionele strijdkrachten (het CFE Verdrag⁴) zijn gemaakt.

Rusland beweert dat in de finale versie o.m. staat dat de NAVO geen bases zal inrichten in Roemenië en Bulgarije. NAVO-zegslieden spreken dit tegen. Zij beweren met klem dat de bases niet zijn bedoeld voor permanente legering van NAVO-strijdkrachten, maar om roterende eenheden een vaste behuizing te geven.⁵ *The Washington Post* heeft in een artikel onderstreept dat de twee voormalige WP-landen in 2006 met de USA een overeenkomst hebben gesloten over het inrichten van bases onder Amerikaans beheer.

De Amerikanen op hun beurt stellen dat Rusland zich al bijna 20 jaar weinig tot niets aantrekt van de inhoud van het verdrag, en wijzen op de opleg en ontplooiing van militair materieel in het Noord-Kaukasus Militair District, Russische gevechtskracht in Georgië en Russische eenheden in Moldavië. Die laatste gevechtskracht is daar zonder toestemming van de Moldavische autoriteiten⁶ gelegerd. Middels een perscommuniqué verklaarde

---

³ *“Two plus four: The lessons of German unification”*, Robert B Zoellick. *The National Interest*; Fall 2000; 61; ProQuest Social Science Journals, pg. 17

⁴ Het verdrag werd getekend op 19 november 1990 in Parijs door 22 landen. Deze werden verdeeld in twee groepen: 16 NAVO-landen (België, Canada, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, IJsland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Portugal, Spanje, Turkije, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten) en 6 landen van het Warschaupact (Bulgarije, Tsjecho-Slowakije, Hongarije, Polen, Roemenië en Sovjet-Unie).

⁵ Op zich een merkwaardige vaststelling. Eenheden kunnen weliswaar roteren, maar het is een feit is dat de bases 12 maanden 24/7 lang “bewoond” worden door NAVO-militairen.

⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_on_Conventional_Armed_Forces_in_Europe

Rusland in maart 2015, dat zij zich door de Amerikaanse plannen een 'schild' tegen ballistische raketten in Oost-Europa te plaatsen, had teruggetrokken uit het CFE verdrag.

Raketschild

Rusland stelt dat de Amerikanen door hun plannen een deel van het antiraketschild in Roemenië te plaatsen, de strekking van het INF-verdrag schenden. In het verdrag staat dat nucleaire en conventionele raketten en kruisraketten met een bereik van 500 tot 5500 kilometer vernietigd moeten worden. Op de datum dat het INF-verdrag *void* zou worden - 1 juni 1991 – hadden de twee landen samen 2692 stuks vernietigd nl. 846 Amerikaanse en 1846 Sovjet systemen. Beide landen waren in hetzelfde verdrag overeengekomen dat ze elkaars militaire installaties mochten inspecteren. In 2014 stuurde Obama een schrijven aan Putin, waarin hij Rusland verweet het INF-verdrag te schenden door het testen van het R-500 kruisvluchtwapen.⁷ Dat eerste officiële verwijt, heeft USA een aantal keren herhaald.

De Donbass

In 2015 werd een staakt-het-vuren voor het oosten van de Oekraïne afgekondigd. (de Donbass) Hoewel de wapens vanaf 15 februari zouden zwijgen, gingen de gevechten in alle hevigheid nog 5 dagen door tot 20 februari 2015. Ondanks regelmatige beloftes de strijd definitief te staken, gingen de gewelddadigheden gewoon door.

Business as Usual.

De door Rusland gesteunde separatisten hebben sindsdien de staakt het vuren afspraak ontelbare malen geschonden. Zo vielen er volgens Oekraïense bronnen tussen 15 februari en 4 december 2015 gedurende 47 dagen geen doden en gewonden aan Oekraïense zijde. Ook de tweede afspraak, terugtrekking van de zware wapens (100 mm en meer), hebben de separatisten geschonden. Tussen 24 augustus en 1 december 2015 werden Oekraïense stellingen volgens dezelfde bronnen 55 maal met zware wapens beschoten. Ten slotte hebben beide partijen in het conflict zich niet gehouden aan de afspraak gijzelaars en onrechtmatig vastzittende personen vrij te laten.⁸

Overeenkomst van Wenen

De NAVO verwijt Rusland zich niet aan het Document van Wenen te houden (Het “*Vienna Document*”). Dit document is een overeenkomst tussen de landen van de OVSE om maatregelen te nemen en door te voeren teneinde het vertrouwen tussen en de veiligheid van de lidstaten te vergroten. Het Document wordt periodiek geactualiseerd. De huidige versie is van 2011. Een van de maatregelen is het vooraf informeren van andere landen over oefeningen waaraan meer dan 9000 militairen deelnemen. Vooraf informatie is niet nodig als het oefeningen betreft om paraatheid en reactiesnelheid van eenheden te testen (*snap exercises*). Volgens de NAVO houdt Rusland geregeld *snap exercises* met tienduizenden militairen zonder informatie vooraf. Sommige oefeningen worden tegen de grenzen van het NAVO-territoire gehouden. De NAVO noemt deze praktijken een schending van de geest van

---

⁷<http://www.nipp.org/wp-content/uploads/2014/11/Confirmation-of-Russian-Violations-of-the-INF-Treaty8.pdf>

⁸<http://euromaidanpress.com/2016/02/13/12-months-of-minsk-2-looking-back-at-a-year-of-violations/#arvlbdata>

het Document van Wenen en wijst op het feit dat de Russische bezetting van de Krim een uitvloeisel is geweest van een *snap exercise*.⁹

MINSK II

In een aantal artikelen is de houding van de beleidsbepalers in het Kremlin nader belicht en is duidelijk geworden dat Rusland een andere interpretatie van de te nemen maatregelen erop na houdt dan het Westen.

Boedapest Memorandum

In de achterliggende decennia is ook duidelijk geworden dat Rusland tenminste drie punten uit het Boedapest Memorandum¹⁰ voortdurend naast zich neerlegt. In dit memorandum bevestigen Wit-Rusland, Kazachstan en Oekraïne dat zij hun nucleaire wapens overdragen aan Rusland. In ruil daarvoor geven Rusland, USA en het UK een aantal garanties aan deze drie landen:

- Overleggen, als er vragen rijzen over bovenstaande.
- Respecteren van hun onafhankelijkheid, soevereiniteit en bestaande grenzen^[13]
- Geen bedreiging met of gebruiken van gewapend geweld.
- Geen economische druk om hun buitenlands beleid te beïnvloeden.
- Geen dreigement om nucleaire wapens in te zetten.
- Implementeren van VN-Veiligheidsraad maatregelen zodra één of meer van de drie genoemde landen slachtoffer wordt resp. worden van een nucleaire aanval of dreiging hiermee.
- punten.

Ontwikkelingen en gebeurtenissen hebben in het achterliggende decennium onderstreept wie van de drie grote mogendheden de strekking van het Memorandum met de voeten getreden heeft.

VN Handvest en verklaring van Helsinki

In de afgelopen 5 jaar heeft Rusland zich nauwelijks iets gelegen laten liggen aan de inhoud van beide afspraken. In die twee verdragen beloven de ondertekenaars o.m. *verdraagzaamheid en in vrede met elkaar te leven als goede naburen en hun krachten te bundelen ter handhaving van de internationale vrede en veiligheid.... Verzekeren door het aanvaarden van beginselen en het invoeren van methodes dat wapengeweld niet zal worden gebruikt behalve in het algemeen belang, en gebruik te maken van internationale instellingen voor de bevordering van de economische en sociale vooruitgang van alle volken..... in hun internationale betrekkingen zich te onthouden van bedreiging met of het gebruik van geweld om de territoriale integriteit of de politieke onafhankelijkheid van een staat aan te tasten.... van elke andere handelwijze die onverenigbaar is met de doelstellingen van de Verenigde Naties.*

---

⁹ http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_111767.htm

¹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Budapest_Memorandum_on_Security_Assurances

In het achterliggende decennium heeft Rusland bewust de strekking van beide genoemde overeenkomsten geschonden. De gewapende conflicten met Georgië over Zuid-Ossetië en Abchazië in de begin jaren '90 en 2008; de ontplooiing in 1990 van het 14e Russische Leger in Transnistrië; annexatie van de Krim en ondersteuning van de separatisten in het oosten van de Oekraïne in 2014 zijn aperte schendingen van het VN Handvest. Volgens Thomas Karako van het *Center for Strategic and International Studies* (CSIS) schendt Rusland niet alleen het VN Handvest en de Verklaring van Helsinki, maar houdt zich ook niet aan de verplichtingen die voortvloeien uit het Boedapest Memorandum van 1994.¹¹

Slotopmerking

Uit bovenstaande teksten kan worden vastgesteld dat meningen veranderen zodra de kleur van politieke belangen en gesprekspartners op een kameleonachtige manier op een nieuwe politieke en militaire realiteit worden afgestemd. Ontwikkelingen en gebeurtenissen in de achterliggende jaren hebben onderstreept dat de kleine Tsaar gemaakte afspraken en gesloten overeenkomsten gebruikt om andere landen te beschuldigen en eigen daden en activiteiten te rechtvaardigen. Hoewel hij niet de enige is die regelmatig een eigen waarheid verkondigt en de realiteit een eigen kleur geeft, is hij wel de enige die daarbij niet schroomt gewapend geweld te gebruiken om die realiteit naar eigen maatstaven te modelleren.

---

¹¹ <https://www.csis.org/analysis/putin%E2%80%99s-treaty-problem-lessons-russia%E2%80%99s-inf-treaty-violations> (29 juli 2014).